

EN KØKKENHAVE I GRØNLAND FOR 200 ÅR SIDEN

Af Inge Kleivan¹)

Havedyrkning i arktiske egne er en besværlig affære, men glæden ved at se det gro er til gengæld også stor. Pionererne på havedyrkningens område på den nordlige del af Grønlands vestkyst var missionær Hans Egede Saabye og hans kone Vibeke, som i 1770 kom til Claushavn, et lille handelssted, som var blevet anlagt syd for den mægtige Isfjord ved Jakobshavn i 1741.

Efter at de var vendt tilbage til Danmark, skrev Hans Egede Saabye nogle erindringer fra sit ophold i Grønland, som blev trykt i 1816 under titlen: "Brudstykker af en Dagbog holden i Grønland i Aarene 1770-1778" (2). Den følgende beskrivelse af de glæder og sorger, som Hans Egede Saabye og hans kone havde med at skabe en have beliggende på 69° nordlig bredde, altså et godt stykke nord for polarkredsen, er hentet fra bogens sidste afsnit: "Blandede Efterretninger".

Det var lidt af en bedrift at anlægge en have under arktiske klimaforhold, hvor jordbundsforholdene tilmed var så ringe, at ægteparret møjsommeligt måtte hente jord andetsteds fra for overhovedet at få noget til at gro. Der er midnatssol i Claushavn; fra den 21. maj til den 24. juli er solen på himmelen i alle døgnets 24 timer, hvis vejret ellers er godt. Denne intense periode med lys giver en ret hurtig vækst, og nogle grøntsager bliver meget velsmagende under disse forhold. Men sommeren er kort og kølig, og nattefrosten kan hurtigt sætte ødelæggende ind.

Hans Egede Saabye var dattersøn af Hans Egede, Grønlands første missionær og initiativtageren til kolonisationen af Grønland. Hans Egede havde allerede i 1730 i Godthåb på den sydlige del af vestkysten gjort forsøg med at så frø af kål og roer, som han havde fået sendt fra København. De følgende år prøvede han at så frø inde i fjorden ved Qooqut, hvor sommertemperaturen er højere end ude ved kysten, og hvor vegetationen er frodigere, hvilket også skyldes, at det drejer sig om en gammel nordbotomt. Hans Egede roste særlig roerne, som blev "temmelig store og af en extraordinarie god og sød Smag" (3).

At det var udprægede nyttehavere, man gik ind for at oparbejde, må ses på baggrund af forsyningssituationen dengang. Importerede friske grøntsager og frisk frugt var ukendte begreber, og danskernes ernæring kunne være nok så ensformig. Maden var heller ikke altid lige appetitvækkende, som det fremgår af følgende beskrivelse af Hans Egede Saabye:

"Foruden flere Aarsager bidrog især denne dertil, at Provianten var et Aar gammel i Landet, inden vi maatte bruge den. En Forsigtighed, som betryggede for Mangel, om et Skib forliste; men hvis Følge var, altid gammel og ofte slet Føde. Et Aar især var Brødet (Skonroggerne) indeni saa fuldt af Edderkopper og Spindelvæv, at vi stedse maatte have en Fjærevinge ved Haanden, naar vi spiste. Smørret var ofte uspiseligt; Mastesmør vilde det have været i Fædrenelandet. Flesk og Kjød var og tit, efter Talemaaden der, "som en Dukat", d.e. harsk og gult. Kun Sult og Vane hjalp til at faae det ned" (4).

B r u d s t y k k e r

af en Dagbog,

holden i

G r ø n l a n d

i Aarene 1770 — 1778

af

Hans Egede Saabye,

fordum ordineret Missionær i Claushavns og Christians-
haabs Distrikter, nu Sognepræst til Udbye
i Fyens Stift.

Med Foreordning
af Stiftets Biskop i et Brev til Hø. Excellence
Hr. Geheimekonferenceraad Bülow.

... — * — * — * — * — ...

Odense 1816.

Trykt hos S. Hempel,
Lier af Fyens Stifts Adresskontoir og Bogtrykkeri.

Udover de importerede madvarer, hvor gryn og ærter udgjorde en vigtig bestanddel, spiste danskerne naturligtvis også en del frisk fisk og vildt og lidt bær og spiselige vilde planter som kvan og kokleare; den sidste først og fremmest for at bekæmpe skørbugen.

Både Hans Egede Saabye og hans kone var opvokset i danske præstegårde, han på Strynø og i Ågerup og hun i Hvedstrup, så havedyrkning var ikke fremmed for dem, men udgangspunktet og mulighederne i Claushavn var unægteligt vidt forskellige fra deres barndoms frodige haver:

"Jeg anlagde en lille Have mod Søndnen uden for mit Vindue, og bestod den indhegnet med et Stakit. Grunden var Steen; Jordskorpen var ikke dyb nok for Spaden eller fastfuld nok for Vegetationen. Et Sted i Nærheden fandt jeg god Jord; denne bar min Kone og jeg Tid efter anden i en Ballie hen paa den udseete Plads saa længe, indtil vi troede den dyb nok. Nu lod jeg den ligge indtil næste Aar, da jeg gravede og besaaede den. I Juli Maaned var Isen først saavidt af Jorden, at den kunde graves. Den 7de besaaede vi den^{*)}, og den 15de pippede allerede Vexterne frem paa de fleste Bede. En Have saa langt Nord, og saa nær Isefjorden, var der et Særsyn; men os var den usædvanlige hastige Fremspiren, der hver Dag alt mere lovede at krone vort Haab, ogsaa et Særsyn, et saare behageligt Særsyn. Grønkaal voxte overmaade godt: vi havde Vinter siden efter til Huusbrug; men den maatte saaes tyndt, og de endda for tætte Planter oprykkes, da den korte Sommer ingen Omplantning tillader. Roer bleve saa store, som en maadelig Thekop, tabte deres bitteragtige Smag, og antog en behagelig Sødme; ogsaa disse groede altid vel. De fleste Gulerødder bleve som Pibestilke; men beholdt deres sædvanlige Smag. Kørvel og Karse havde vi i Mængde; Petersille, Sellerie og Bønner vilde derimod ikke voxe. Jeg saaede saavel Sukker- som Markerter; de kom frodigen op, satte undertiden Blomster, men kom ikke videre. Jeg lagde Kartofler, hvis Æbler bleve af en Erts Størrelse. Lidet Byg kom vel raskt frem, men den tidlige Frost tilintetgjorde det. Hvert Efteraar forsynede jeg min Have med et Lag Lyngaske, hvorved den befandt sig meget vel. Vi havde saaledes i nogle Aar baade Nytte og Fornøjelse af vort lille Anlæg; men den løsbrudte Elv, hvorom er fortalt, oversvømmede et Foraars Haven og bortførte Jorden indtil Grunden. Vi tabte dog hermed ikke ganske Modet, begyndte altsaa Arbeidet forfra, og med større Møie end første Gang fuldførte vi det ved Sommerens Slutning saaledes, at vi atter kunde besaae Haven Aaret derefter. Men ogsaa

*) Dog ikke hvert Aar, saa sildig. Et andet Aar kunde jeg saa den 30 Juni, ja et Aar den 7de; men da kom Vexterne heller ikke ret frem før den 26de.

kun dette Aar nøde vi Frugten. Vi reiste bort; næsten et Aar henløb inden min Eftermand kom; hvorledes hand fandt den, da den saalænge havde savnet Eiermand, og dens videre Skjæbne veed jeg ikke" (5).

Noter

1. Inge Kleivan, mag. art. i eskimologi 1959. Lektor ved Institut for Eskimologi, Københavns Universitet.
2. Genudgivet med forord og noter af H. Ostermann i Meddelelser om Grønland, bd. 129 nr. 2. København 1942. (Beskrivelsen af arbejdet med haven findes s. 65-66).
3. Hans Egede: Det gamle Grønlands Nye Perustration eller Naturel-Historie. 1741. Genudgivet med efterskrift og noter af Finn Gad. København 1971. s. 25.
4. Hans Egede Saabye 1942. s. 68.
5. Den have, som Hans Egede Saabye og hans kone anlagde, eksisterer ikke længere (Ostermann 1942. s. 113).